

Ангел Каралийчев

Лазар Кривия

Като се върна от воденицата, Лазар Кривия тегли каручката пред пешника. Отвътре изскочи една дребна женурка, забрадена с червена кърпа. Стрина Инка, Лазаровата невеста. Тя беше педя човек и нищо едното й око сълзеше. Откак заровиха с Лазара първата си рожба, лявото й око прокапа и не спря.

– Ще черпиш! – извика Лазар на жена си. – Нося ти една хубава новина.

– Каква?

– Ще ти кажа. Чакай по-напред да стоваря бремето.

Додето сухият висок човек поеме на гърба брашнения платник, стрина Инка припна да му отвори и когато Лазар сне не стигаше догоре, отупа само половината.

– Каж ми сега.

– В гнездото са се излюпили четири голи пиленца.

– Не думай! – смутено рече стрина Инка.

– Спрях каруцата до синора и влязох в градината. Има вече узряло домате. Утре ще берем. Чакай, рекох си, да погледна в гнездото. Че като писнаха ония ми ти голишарчета! Тъкмо четири. Щяха да ми изкълват пръстите.

– Сакън, да не си ги пипнал, защото майка им ще ги остави!

– Не съм. Та такава нещо пипа ли се? Пиленца.

Стрина Инка се зарадва много, обърса лявото си око, което беше протекло още повече от умиление, разшъта се, сипа бобената чорба в една нова паница и седнаха да ядат. Още Лазар ненагребал първата лъжица – малката жена скочи.

– Хвала богу! Как щях да забравя бре, Лазаре! Получихме писмо.

– Писмо ли? Кой го донесе?

– Раздавачът Драган.

– Дай го тука!

Стрина Инка пресегна към буквата полица, извади писмото. Толкова се сбърка, когато го пое от раздавача, че не знаеше къде да го потули, ами го сложи на полицата под една паница.

Лазар протегна ухилен ръка. Погледна го от лице, обърна го от опакото. Дори го помириса. Писмо. Същинско писмо. И марка си има.

– Виждаш ли, Инке, за първи път през живота ми иде такава нещо. Нищо и никакъв човек съм. Както каза дядо Иван, на две магарета не мога да разделя слама, ама писма получавам. Колко души получават писма в туй село, кажи ми ти мене? Ще ида да ми го разчетат. Вътре нещо пише.

– Да беше си поне хапнал от чорбицата, докато е топла.

– А бе сега мене не ми е до чорбата. Трябва да разбере от кого е и какво ми пише. Хубаво нещо е да получава човек писма. Нищо и никаква книжка, ама ха де! Де да знаеш през кои морета е минала?

Стрина Инка му подаде калпака. Като излезе на улицата, Кривия нагази една купчина деца, които играха на конче и се търкаляха като свинчета. Защото му беше драго и бързаше – Лазар не заобиколи децата, ами се засили и ги прескочи. Оскърбените малчугани закрепяха подире му:

– Хей, Лазаре, Лазаре, ти ли закла Кривицата?

Лазар сне калпака си и замахна. Малките пръпнаха и се разбягаха като врабчета.

Лазар се преви надве и влезе в Яневата механа. Там завари само двама души – механджията и дядо Ивана Кримката. Яне пъшкаше над една тетрадка, плюнчеше молива, чешеше се с него по главата и смяташе нещо. Дядо Иван гледаше през отворената врата.

Вечер. Хората се връщаха от къра. Дядо Иван чакаше селяните Да разпрегнат воловците и да дойдат в механата, че да им разкаже новини. Той не беше от работните. Често пъти се излежаваше под дебелите сенки в градинката върху едно алище. Слушаше говора на птиците, бръмченето на пчелите и измисляше новини. Умееше хубаво да лъже. Знаеше на туй отгоре да чете, а да пише можеше само думата Иван. Повече не можеше.

Лазар Кривия седна до него.

– Добър ти вечер, дядо Иване!

– Господ здраве да ти дава. Какво има, Лазаре?

– А че, дядо Иване, какво има – писмо има.

– Не може да бъде! Какво писмо?

– Затуй съм дошъл при тебе – да ми го разчетеш.

– Дай го сам. Стара кримка съм аз, разбирам ги тези пущини. И да речеш, че съм ходил на училище – не съм. Учил съм го в Русията, когато бях градинар. Голяма земя, мале-е-е, голяма наука съм научил там. Главата ми натежа като ломска диня. Да взема да разправам на тоз народ – мъдречи ще ги направя, магаретата! Ама нямат време да слушат – работата им много.

Дядо Иван Кримката измъкна от пояса си една охлузена Кутия, изкара от нея пожълтелите си очила, намести ги на Носа си, полека скъса плика, изтегли книгата и щом прочете малко, почна да клати глава:

– Лошаво.

– Какво?

– Лошаво пише. Трай да го разумея.

Лазар изтръпна и се сви в тъмния кът. Той беше наплашен човек. Носеше си страха от малък. Едно време, когато бил на пет години, пристигнал в тяхното село един мечкар и вързал мечката си до плета пред Лазарови. Ненадейно мечката се отвързала и влязла през отворената вратня. Малкият Лазар играел на двора под черницата. С повлечен синджир мечката тръгнала към него и го прегазила. Нищо не му сторила, но прегазеното стига. Додето порасне, все мечка му се мержелеела пред очите. Двайсетгодишен, Лазар осиротял и тръгнал да слугува на хората. Ходил от село на село, питал за работа. Този му подвикне, оня го нахока, място не може да си намери. Най-сетне стигнал в Осиково и там пунал корен. Поработил пет-шест години, скътал малко парици и уловил, та се оженил за стринка Инка. Двамата наели една градина и започнали да садят зеленчук. Делничен ден работели в градината, а празник почивали. Хрисим живот водели. Не щеш ли, една нощ в Осиково разбойници заклали воденичарина Кривицата и му дигнали парите. Селяните, като знаели колко е страхлив Лазар, захванали да го подпитват:

– А бе, Лазаре, ти да не си от ония?

– От кои?

– Дето заклаха Кривицата.

– Не съм бе, брате, аз пиле не смея...

А проклетите шегобийци се смеят.

– Ти си – казват, – ти си кривият.

Колкото повече се оправдавал сиромаш Лазар и се молел да не го плашат – толкова повече се настървявали осиковчани. Толкова го прекоросали Лазар Кривия. Додеяло му. И сън не го хващал от мисъл. Дигнал се една пролет, натоварил на каручката каквото имане имал и – цътър-мътър – пристигна в нашето село. Като го видяха селяните какъв е сиромаш, съжалиха го и решиха да го понаредят. Тъкмо се беше поминала баба Къна. Тя не беше оставила нито дете, нито коте за наследник. Пуснаха Лазара да живее в нейната в нейната къща. И той се намести.

Развълнуван от хорската добрина, Лазар отиде в Яневата механа и разправи патилата си. Разказа за мечката, за клеватниците, които го бяха набедали, че е заклал Кривицата. Нищо не скри. Изказа си и майчиното мляко.

– Ами какво ще работиш тука? – попита го кметът.

– Зная градинарлък.

– Може градинарлък, стига да го умееш.

Ала още на другия ден, когато потегли да кара тор на градината, подире му хукнаха орляк деца:

– Лазар Кривия минава. Лазаре, ти ли закла Кривицата? – дядо Иван Кримката му преваряше каручката.

– Къде? Да не си луд! Не ги слушай. Те са проклет и в червата. Няма образование. Нека лаят, а ти си гледай работата!

През войната прибраха и Лазар. Чу се по едно време, че го ранили. Още в първия бой, като чул топа – Лазар хукнал да бяга. Един куршум го настигнал. Върна се Лазар куц. Зъбите му тракаха. Голям страх беше набрал.

Заредиха се годините. Като не можа да отвъди своя челяд, стрина Инка заживя с радостите на чуждите. Цяла пламваше, когато видеше мъничко дете, агънце или пиле. В цялото село Лазар имаше вяра само на дядо Ивана и затуй се грозно уплаши, когато Кримката каза „лошаво“.

– Е, какво му е лошавото? – осмели се да попита от тъмнината Лазар.

– Какво ли? В писмото пише, че ти си заклал Кривицата.

– Дядо Иване...

– Зная. Плашат те, синко. Пишат маскарите, че кога си го заклал – взел си му парите. Едно гърне жълтици имал Кривицата, заровени в градината зад воденицата. Този, дето пише писмото, бил роднина на Кривицата – девето коляно. Иска половината гърне. Щял да дойде някоя нощ. Да си нагласял жълтиците. Ако не му дадеш половината – щял да те дере с кремък. Башибозук!

Лазар стоеше, прежълтял като восък.

– Дядо Иване, ти ми знаеш душата. Защо ме мъчат тези хора? Какво съм им сторил?

Сиромашът затрепери и очите му се напълниха.

– А бе ти какво почна като жена? Ей за какво ви казвам аз на вас – всеки да си има в къщи една като моята. Стара кримка е, но тя реве като топ. Нека посмее някой да ми напише едно такова писмо и да заповяда някоя нощ. Ще го надупча като решето. Да тръгне по света да разправя за дявовата Иванова кримка. Двайсет години не съм я опитвал, страх ме е да гръмна с нея. Много трудни жени имаме в селото.

Лазар стана и се олюля. В къщи като разправи на стринка Инка – тя викна с глас.

Притъмня. Колята изтрополиха по пътя, добитъкът се прибра. Нощта умножи страха на бедните хора. Ами ако она дойде, какво ще думаш и как ще се оправяш? По едно време над черните градински дървета се

показа месечината и стана много светло. Лазар изскочи на улицата и забърза към дядови Иванови. Похлопа, разбуди се кучето. Дядо Иван излезе по бели гащи.

– Какво си се разхлопал ни в туй, ни в онуй време?

– Дядо Иване, прощавай, бащице! Ще те моля за една работа, ама няма да ми откажеш.

– Да беше ми дал туй, кримката...

– Кримката ли? Да не си луд! Защо ти е тебе кримката ми? Кого ще гърмиш?

– Никого няма да гърмя. Аз само тъй рекох, за кураж.

– Какво си рекъл? Хубава работа. Сега чак те разбрах какъв си човек и защо получаваш таквиз писма. На мравката път не минаваш, а пушка си тръгнал да търсиш. Да се махваш от вратнята ми или ще пусна кучето да те разкъса. Марш! Лазар изгоря.

– И ти ли, дядо Иване!

– И аз! Я го гледай ти – пушка иска, хора да гърми... Провали се клетникът вдън земя.

Кримката затръшна ядосан портата.

До полунощ Лазар Кривия мъкна от градината дървета, камъни и трупа зад вратнята. Стрина Инка му светеше с газеничето. Когато първи петли пропяха, вратнята беше толкова затрупана, че десет души не можеха я помръдна. А когато пропяха трети петли, през разградения градински плет излезе Лазар, повел стария си кон. На каруцата, сива като костенурка, се озърташе стрина Инка.

Бягаха.

Когато възлязоха на големия хълм насреща, слънцето ги помилва по челата. Като сестра, като майка. Роса намокри босите крака на Кривия. Той спря коня, обърна се към изгрев слънце и сне калпак. Стрина Инка се изправи на каруцата и бърже-бърже захвана да се кръсти:

– Дано, майчице, в другото село хората бъдат по-добри.

КРАЙ

© Ангел Каралийчев

Сканиране: sir_Ivanhoe, август, 2007 г.
Разпознаване и последна редакция: NomaD, август, 2008 г.

Издание:

Ангел Каралийчев. Приказен свят. Том втори, 1982
Издателство „Български писател“, 1982

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9112>]